

Hamis 56-os legendák és más történetek

KÉTSÉG A mai fiatalok néha nem nagyon értik: ezek volnának a mi hőseink?

Eörsi Lászlót többször megtámadták, mert az 56-os történész csak a dokumentumoknak és a szemtanúknak hitt, a hamis legendákat kíméletlenül megcáfolta.

Dalia László

- Az 56-os forradalom a Kádár-korszakban tabu volt, a mai fiataloknak viszont már fogalmuk sincs azokról az időről, ezért hitték azt, hogy valami hasonló történt, mint a Kossuth és Szabadság téren.

- A Kádár-korszakban elhallgatták, elfojtották 56-ot. S ha mégis beszéltek róla, akkor a Köztársaság téri képeket mutatták. Kétségtelen, hogy a forradalom szomorú eseménye volt a Köztársaság téri lincselés, de azzal azonosítani a történeteket, több mint csúsztatás. A rendszerváltás idején a fiatalok is érdeklődtek, amikor Nagy Imrét és társait újrateremték. Azóta viszont baromi tájékozatlanságot árulnak el. Ám ez nemcsak az ő hibájuk, mert megjelentek a veteránok és az ál-56-os veteránok. Kicsinyes marakodások, egymás lejáratása járja azóta is, sőt mindenki úgy lép fel, mintha legalább egy szabadcsapatot vezetett volna. A fiatalok nem értik: ezek volnának a mi hőseink? Ráadásul 56 is belekerült az aktuálpolitika uszályába, s többek között ürügyül használják a másik fél lejáratására.

- Bár ahogy ön mondja, az átkosban állandóan a Köztársaság téri lincselést vetítették, mégis sok mindent rosszul tudunk. Ki lötte le Mező Imrét, és miért hitték sokan, hogy a székház alatt börtön van?

- A forradalom dicsérete, hogy csak a Köztársaság téren volt vérengzés. A védők közül huszonötön haltak meg, többüket meglincseltek, egy ezredest és egy sorkatonát fejjel lefelé felakasztottak. A tényekhez tartozik, hogy sokkal többen meghaltak volna, ha nincs a tömegben néhány jóakarató ember, akik többszöri védőt kimentettek. A felkelőknek egyetlen tankjuk volt, a piliscsai páncélosoktól szerezték. Az lötte a házat, s amikor megérkezett az öt felmentő tank, azok tévedésből csatlakoztak, mert azt

hitték, az a parancsnoki harckocsi. Két tank észrevette a tévedést, kiváltak, de akkor már majdnem mindegy volt, szétlőtték a házat, s Mező Imre úgy döntött, megadják magukat. Két katonával kijött a házból, de az Erkel Színház felől mészároló Jancsi és társai lelőtték a parlamentereket. Az a legenda tehát hamis, hogy társai lötték volna hátba. A kazamaták híre is szájról szájra terjedt, pedig ott sosem volt börtön, csak néhány foglyot bevitték. A tömegben viszont azt beszélték, hogy ott tartják fogva a Corvin közti parancsnok testvérét, holott ők otthon voltak Gödön. Miután elfoglalták a párházat, megjelent egy műszaki alakulat, keresni kezdték a föld alatti börtönt, de nem találtak semmit.

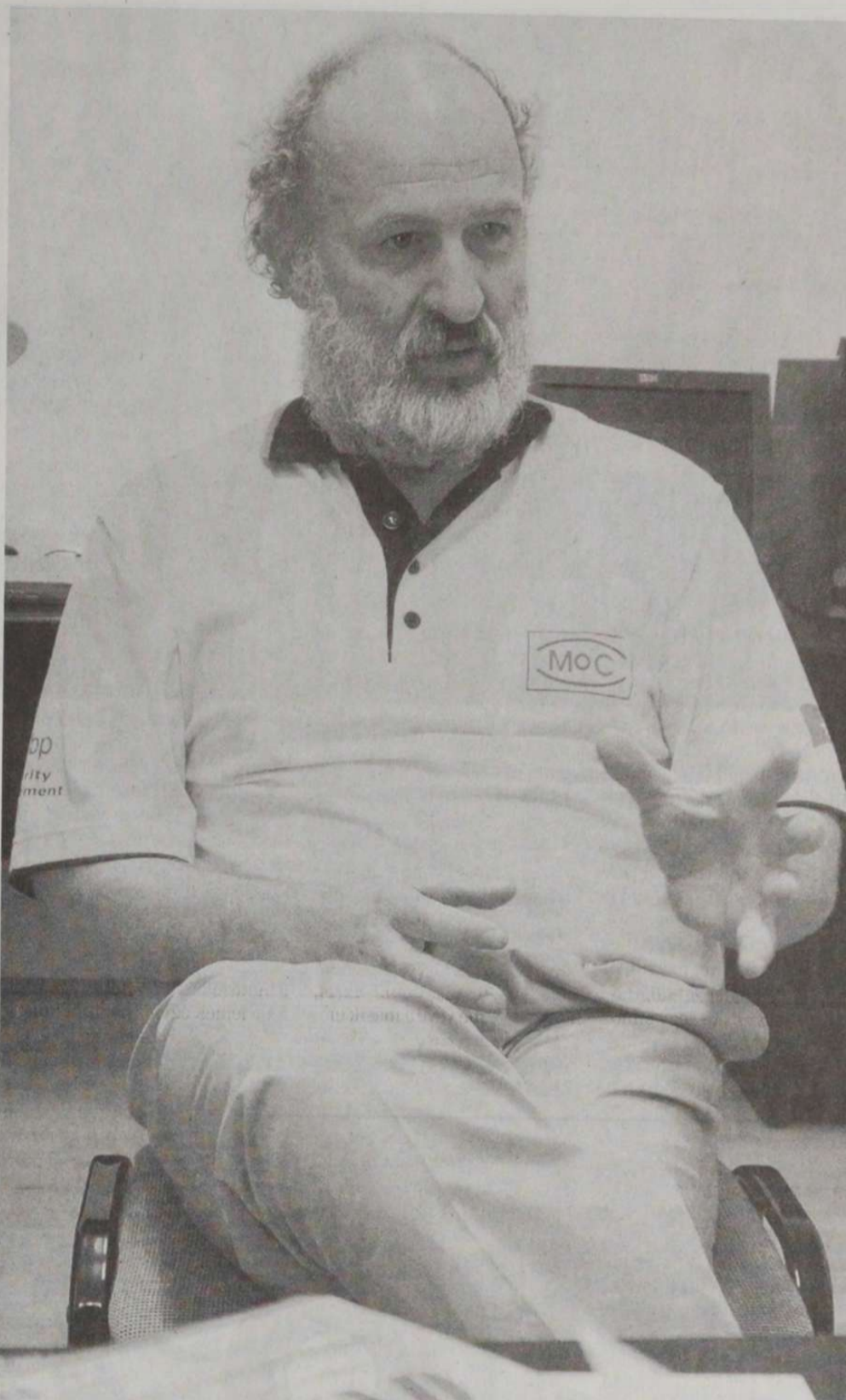
- Charles Gati azt állítja könyvében, hogy a Köztársaság téri tragédia miatt döntöttek úgy a szovjetek, hogy beavatkoznak.

- Gati komoly szerző, én is tisztelem, de ez ügyben nem értek vele egyet. A politbüro tagjainak többsége sztálinista volt, s maga Hruscsov sem lehetett a végtelenségig türelmes. A külföldi pártok is tiltakoztak, élen a kínai párttal.

- Tóth Ilona története is politikai ösztűzbe került, az egyik tábor szerint hős, a másik szerint gyilkos volt a doktornő.

- Ez a történet is példa arra, hogy nem lehet fehérre vagy fekete feketére festeni a forradalom szereplőit. Tóth Ilona, a Domonkos utcai kórház szigorú orvosnője megszállt volt, reggeltől estig dolgozott, éjszaka pedig egy ócska stencilen gyártotta a röpcédulát néhány társával. Koffeininjekciókat adtak be egymásnak, hogy bírják fizikailag ezt az embertelen tempót. Miután Angyal Istvánt a Péterfy utcai kórházban letartóztatták, Tóth Ilonának rögeszméjük lett, hogy árulót keresse nek. Amikor Kollár Istvánt bevitték a kórházba, mint gyanús személyt, nem hitték el, hogy rakodómunkás. Találtak egy fotót a zsebében, amin a sógora ÁVH-s egyenruhájában van, amit tréfából vett fel. Tóth Ilona és társai megverték, majd likvidálták.

- Mansfeld Péterről film is készült, bár azt mondják, az sem hiteles. A 225 kivégzett felkelő

FOTÓ: KALLIS GYÖRGY

Eörsi László történész volt már hazaáruló is, mert a dokumentumoknak és tanúknak hitt, nem a legendáknak

Eörsi László

SZÜLETETT: Budapest, 1955.

TANULMÁNYOK: Szombathelyi Tanárképző Főiskola (1991)

PÁLYAFUTÁS: 1956-os Intézet munkatársa (1991-). Fő kutatási területe a budapesti felkelés története

KÖNYVEI: Tűzoltó utcai fegyveres csoport a forradalomban, Corvinisták (a VIII. kerület fegyveres csoportjai), Mítoszok helyett Széna tériek

közül általában öt szokták emlegetni azzal a kitétetellel, hogy a bíróság megvárta, míg betöltötte a 18. évét, hogy kivégezhessék.

- Amikor megírtam, hogy Mansfeld Péternek voltak köz-törvényes bűncselekményei is, engem lehazaárulóztak, mert Mansfeldben a gáncstalan hőst, a szabadságharcost akarták látni. Mansfeld 15 és fél éves korában részt vett Szabó bácsi csapatában. Elkapták majd kiengedték, de miután a börtönben hallotta, hogy Szabó bácsit kivégezték, dühösen belevetette magát az ellenállásba. Kocsikat loptak, majd lefegyvereztek és elröböltek egy posztos rendőrt. A rendőrségen és a bíróságon nagyon karakánul viselkedett, s mert annyira renitens volt, sőt javíthatatlannak látszott, halálra ítélték. Hasonló bűncselekményekért mások csak két-három éves börtönt kaptak. Az viszont nagy tévedés, hogy megvárták, míg 18 éves lesz, hiszen az akkori törvények szerint 16 év fölött kivégezheték az embereket.

- Kádár János utolsó hónapjaiban állítólag írt egy levelet, s azt kérte, vizsgálják ki a Nagy Imre kivégzésében való szerepét, mert ő nem beszélt a bírókkal, s nem befolyásolta az ítéletet sem. Milyen szerepe lehetett a halálos ítéletben?

- Ezt a levelet nem láttam, s nem is biztos, hogy létezett. Kádárnál ugyanis senki sem tudta jobban, hogy az ő felelőssége nem vitatható, hiszen Nagy Imre éppúgy riválisa volt, mint Rákosi Mátyás. Volt nemzetközi nyomás, de Kállai Gyulát is ő küldte Snagovba tárgyalni, és nem a szovjetek. Az igaz, hogy a bírák döntöttek, de a vérbírákat is kiválasztotta valaki.

Kádár János, a jó elvtárs? avagy egy lábjegyzet nyomában

III. RICHARD Egy angol író az angol király modern kori megfelelőjeként említette a magyar párt első emberét

Gough húsz évig gyűjtött anyagot

Egy lábjegyzet miatt írt Kádárról könyvet Roger Gough angol történész. Első hallásra hihetetlen, mégis az angol jól eligazodott a magyar történelemben, s a Kádár János, a jó elvtárs? című kötete ezekben a napokban jelenik meg az USA-ban és Nagy-Britanniában (A Good Comrade) is.

- Állítólag véletlenül fedezte fel a magyar politikust.

- Húsz éve olvastam egy könyvet III. Richardról. Az író ellentmondásos személyiségnek állította be, akinek az volt a pechje, hogy csak két évig volt király. S ha több ideje marad, kiderült volna, hogy többre hívott. Nos, ebben a könyvben egy

helyen lábjegyzetként szerepelt Kádár János, az író szerint III. Richard modern megfelelője a magyar politikus. Kérdezgettem az embereket, ki ez a fazon?

- S mit tudott meg a magyar párt első emberéről?

- Jó híre volt a hetvenes évek végén. Mindenki azt erősítette meg, hogy Kádárt a szovjetek segítették hatalomra 56-ban, de azóta ügyesen cselez, hogy Magyarországnak jobb sorsa legyen, mint szomszédainak.

- Meglehetősen szigorú Kádárral, bár kétségtelenül mindig szimpatikusabbnak rajzolja meg mint Brezsnyevet,

Honeckert, Zsivkovot vagy akár Ceausescut.

- A könyvet három ok miatt írtam meg. Kádár rendkívüli személyiség volt, az ő reformkommunizmusa is különleges volt, és ez a történet ismeretlen Nyugat-Európában. Amikor Magyarországon kutattam Kádár után, az akkori brit nagykövetség megkérdezte: változott-e írás közben a véleményem Kádárról. S meglepődött, amikor azt válaszoltam, hogy erkölcsi szempontból csökkent a csodálatom, viszont politikusi erényeit felértékeltem.

- Eddig csak elismerő kritikát kapott, bár a szemtanúkkal, akikkel ön beszélt, bizonyára

sokan nem értenek mindenben egyet, s megidézi többek között Dubceket, aki utóbb úgy emlékezett, hogy Kádár nem segített neki, sőt inkább Brezsnyevet képviselte.

- Bevallom, a Prágai tavasz fejezetet különösen nehéz volt megírnom, mert Kádár szerepe 68 esetében amúgy is meglehetősen bonyolult volt. Akármint is mondott Dubcek, a dokumentumokból kiderült, hogy Kádár különutas volt a 68-as tárgyalásokon. Az egyik tanácskozáson e miatt a magyar küldöttségre úgy tekintettek, mint a leprásokra, mert még mindig védték a csehszlovákokat. Kádár egy idő után elvesztette rokonszenvét a prá-

gai eseményekkel kapcsolatban, de őt is aggasztotta a fegyveres beavatkozás, félt, hogy bekeményítenek a szovjetek, és húzta az időt, amíg lehetett. Kádár a szovjetek szerint újabb és újabb haladékokat kért, s az általa képviselt mérsékelt vonal Brezsnyev szerint elhibázott volt. A személyes beszélgetések, visszaemlékezések természetesen szubjektívek, ugyanakkor hálás vagyok többeknek, hogy hajlandók voltak nekem segíteni. Igazán azt sajnálom, hogy Aczél Györgygel már nem volt alkalmam beszélgetni, bár így is értékés forrás volt számomra az ő írása, hiszen halála előtt belekezdett egy Kádár-életrajzba. ■ Dalia László